

Biblioteksplan

Biblioteksverksamheten i Kävlinge kommun 2020 - 2023

INLEDNING

Demokrati är av naturen en ständigt pågående process och det absolut avgörande för en fungerande demokrati är de demokratiska institutionerna. Men utöver de formella institutionerna, grundförutsättningarna, finns samhällsinstitutioner som kan hjälpa till att bidra till en demokratisk utveckling. Att erbjuda platser med möjlighet att mötas, förvärva insikter och forma åsikter utan krav på motprestation eller avgift är en framgångsrik väg för levande demokrati. Folkbiblioteken kan fungera som sådana platser.

En förståelse av demokrati som en process i vilken landets folkbibliotek har en viktig roll korrelerar väl med bibliotekslagens portalparagraf där det står att bibliotek "i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning."

Denna biblioteksplan beskriver inriktningen för biblioteksverksamheten i Kävlinge kommun för perioden 2020 – 2023. Efter att biblioteksplanen trätt i kraft arbetar respektive organisation vidare med egna verksamhetsplaner och strategier utifrån biblioteksplanen.

STYRDOKUMENT OCH UPPDRAG

Bibliotekslagen fastslår att det ska finnas regionala och kommunala planer för landets biblioteksverksamhet. Folkbiblioteken förhåller sig förutom till den egna kommunala planen även till den regionala kulturplanen då Region Skåne tillämpar kultursamverkansmodellen som infördes av regeringen 2011.

Kultursamverkansmodellen innebär att varje region får en samlad summa statliga medel att fördela till regional kulturverksamhet. För folkbiblioteken finns det således möjlighet att ta stöd i den regionala kulturplanen för att söka medel för lokal verksamhetsutveckling. Därför är även de regionala planerna väsentliga att förhålla sig till för kommunerna, trots att de inte är formella styrdokument.

Sammantaget innebär det att verksamma vid folkbibliotek i Skåne har styrdokument på tre olika nivåer att förhålla sig till. Den lokala biblioteksplanen, den regionala kulturplanen och den nationella bibliotekslagen. Skolbiblioteken förhåller sig också till bibliotekslagen men är även förankrade i skollagen samt läroplanen för grundskolan.

Den lokala biblioteksplanen

Kävlinge kommuns biblioteksplan samstämmer med bibliotekslagen och med UNESCOs biblioteksmanifest, vilken på många plan utgör grunden för vår svenska bibliotekslag. Manifestet understryker att "Fri och obegränsad tillgång till kunskap, tankar, kultur och information" är en förutsättning för välinformerade medborgare med möjlighet att utöva sina demokratiska rättigheter och därigenom spela en aktiv roll i samhällslivet. Kävlings kommun biblioteksplan är utformad som ett strategiskt dokument vilket tydligt förankrar verksamheten och uppdraget i kommunen. Planen ska samstämma med kommunens vision och målsättningar och jobba i linje med dessa. Planen ska revideras och aktualiseras en gång per mandatperiod eller vart fjärde år.

Den regionala kulturplanen

Den regionala kulturplanen visar på riktningen på regionalpolitisk nivå och är ett stöd för politiska ställningstaganden även i kommunerna. Planen tas fram i samverkan med kommunerna enligt kultursamverkansmodellen. I Region Skånes kulturplan (2016 - 2019, förlängd till 2020) understryks vikten av att tydliggöra biblioteken som viktiga aktörer i demokrati- och samhällsutvecklingen. Detta ska ske genom att bland annat främja en likvärdig tillgång till litteratur, information och kultur för alla invånare. Folkbibliotekens arbete med livslångt lärande, eget skapande och läsfrämjande arbete ska utvecklas. Biblioteken ska fortsatt utvecklas till öppna, tillgängliga och dynamiska platser och aktörer i lokalsamhället.

Bibliotekslagen

Bibliotekslagen beskriver ändamålet med bibliotek och därmed uppdraget för det allmänna biblioteksväsendet i Sverige i sin portalparagraf:

2 § BIBLIOTEKEN I DET ALLMÄNNA BIBLIOTEKSVÄSENDET SKA VERKA FÖR DET DEMOKRATISKA SAMHÄLLETS UTVECKLING GENOM ATT BIDRA TILL KUNSKAPSFÖRMEDLING OCH FRI ÅSIKTSBILDNING.

BIBLIOTEKEN I DET ALLMÄNNA BIBLIOTEKSVÄSENDET SKA FRÄMJA LITTERATURENS STÄLLNING OCH INTRESSET FÖR BILDNING, UPPLYSNING, UTBILDNING OCH FORSKNING SAMT KULTURELL VERKSAMHET I ÖVRIGT. BIBLIOTEKSVERKSAMHET SKA FINNAS TILLGÄNGLIG FÖR ALLA.

Regeringen använder begreppet "biblioteksverksamhet" för att peka på att det finns olika former för verksamheten. Dels kan verksamheten bestå av traditionella bibliotek, dels av olika typer av uppsökande verksamhet. Verksamheten riktas till "alla" vilket indikerar att det inte finns någon avgränsning till personer som har svenskt medborgarskap eller som är folkbokförda i kommunen. Allas tillgång till information och kunskap är en väsentlig förutsättning för delaktighet i samhällslivet och för det demokratiska samhällets utveckling.

Tillgänglighgörande av information och kunskap är särskilt viktig när det gäller grupper som möter olika former av hinder för att kunna ta del av den. Därför anger lagen att vissa grupper särskilt ska prioriteras i bibliotekens verksamhet:

4 § BIBLIOTEKEN I DET ALLMÄNNA BIBLIOTEKSVÄSENDET SKA ÄGNA SÄRSKILD UPPMÄRKSAMHET ÅT PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING, BLAND ANNAT GENOM ATT UTFRÅN DERAS OLIKA BEHOV OCH FÖRUTSÄTTNINGAR ERBJUDA LITTERATUR OCH TEKNISKA HJÄLPMEDEL FÖR ATT KUNNA TA DEL AV INFORMATION.

5 § BIBLIOTEKEN I DET ALLMÄNNA BIBLIOTEKSVÄSENDET SKA ÄGNA SÄRSKILD UPPMÄRKSAMHET ÅT DE NATIONELLA MINORITETERNA OCH PERSONER SOM HAR ANNAT MODERSMÅL ÄN SVENSKA, BLAND ANNAT GENOM ATT ERBJUDA LITTERATUR PÅ

1. DE NATIONELLA MINORITETSSPRÅKEN,
2. ANDRA SPRÅK ÄN DE NATIONELLA MINORITETSSPRÅKEN OCH SVENSKA, OCH
3. LÄTTLÄST SVENSKA.

Både mellan och inom var och en av de prioriterade grupperna finns stora variationer när det gäller förutsättningar och behov. Att ägna dem särskild uppmärksamhet innebär till exempel att erbjuda anpassade medier (såsom medier på andra språk, talböcker, ljudböcker och storstilböcker), tekniska hjälpmedel, särskilda tjänster och anpassad programverksamhet.

En annan målgrupp som folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet är barn och unga:

8 § FOLKBIBLIOTEKEN SKA ÄGNA SÄRSKILD UPPMÄRKSAMHET ÅT BARN OCH UNGDOMAR FÖR ATT FRÄMJA DERAS SPRÅKUTVECKLING OCH STIMULERA TILL LÄSNING, BLAND ANNAT GENOM ATT ERBJUDA LITTERATUR UTFRÅN DERAS BEHOV OCH FÖRUTSÄTTNINGAR.

Att lagtexten anger just litteratur, i olika genrer och format, som exempel på vad som ska erbjudas barn och ungdomar har regeringen motiverat med att litteraturen har en central ställning för språkutveckling och läsförståelse. Utbudet ska anpassas till olika åldersgrupper och till de skilda förutsättningar barn och ungdomar kan ha, till exempel funktionsvariationer. Det ska också tillgodose behoven hos barn och unga som tillhör nationella minoriteter eller som har annat modersmål än svenska.

PÅVERKANSAKTORER PÅ GRUNDUPPDRAGET

Den strategiska inriktningen för biblioteksverksamheten i Kävlinge har sin självklara utgångspunkt i uppdraget enligt lagen, men också i den allmänna ekonomiska, sociala och politiska utvecklingen i samhället. I en omvärld med växande främlingsfientliga krafter, segregation, ökande ekonomiska och sociala klyftor behöver relationer mellan olika samhällsgrupper stärkas. Biblioteket är till för alla, en plats som ska främja jämställdhet och mångfald. Det innebär att bibliotekens demokratiska funktion som mötesplats för människor kommer att bli allt viktigare.

Det demokratiska uppdraget kommer i praktiken ofta till uttryck på de sätt som personalen på landets folkbibliotek gestaltar sitt arbete, inte minst i agerande som syftar till att ge goda resurser till barn och unga samt i ansträngningar att erbjuda tillfällen till möten med information, kultur och litteratur på svenska och andra språk för nyanlända. Det demokratiska uppdraget har internaliserats så att det är en del av hur bibliotekariearbete utförs. Men i biblioteksvardagen uppstår svåra situationer där bibliotekarier behöver dra gränser av olika slag. De behöver dra gränser mellan prioriterade grupper och icke prioriterade grupper. Men gränser behöver också dras mellan olika prioriterade grupper, vilket är en delikat uppgift.

Nationellt perspektiv

Digitaliseringen har förenklat människors informationsinhämtning. Så gott som alla svenskar har tillgång till internet hemma och de flesta har en smartmobil, enligt Internetstiftelsen. Gränsen går inte längre mellan de som använder internet och de som inte gör det alls, utan mellan storanvändare och sällananvändare. Det finns även skillnader i förmågan att bedöma information mellan dem som fått utbildning i källkritik och dem som inte fått det. Biblioteken har uppdraget och kompetensen att bidra till att öka den digitala delaktigheten samt förmågan till källkritik och därmed främja demokratin.

I undersökningen PISA, en internationell studie som organiseras av den ekonomiska samarbetsorganisationen OECD, kan man se att läsningen och läsförmågan skiljer sig mellan olika grupper i samhället och att pojkar läser sämre än flickor i snitt. Med tillgång till ett utvecklat språk får alla större inflytande över sitt liv och kan ta aktiv del i det demokratiska samtalet. Därför ska biblioteket främja läsning och litteratur för alla.

Språket är även en av de viktigaste förutsättningarna för att skapa sig en tillvaro i sitt nya land. De senaste åren har många kommuner tagit emot nyanlända med annan språkbakgrund än vad som fanns i kommunen sedan tidigare. Det har inneburit behov av att få tillgång till litteratur på fler språk då en trygghet i sitt första språk ofta är en förutsättning för att lära sig även andra språk. Biblioteken har gedigen erfarenhet och kompetens då det gäller att tillgodose de behov som nya svenskar har av material för språkinläring. Biblioteken är också en plats för möten och bidrar till integration på många sätt.

Alla dessa nya utmaningar som biblioteken står inför har legat till grund för den nationella biblioteksstrategi som regeringen har givit Kungliga Biblioteket, KB, i uppdrag att ta fram. I regeringsuppdraget ingår att ta fram förslag på långsiktiga mål och strategier för att främja samverkan och kvalitetsutveckling i hela det allmänna biblioteksväsendet. Förslaget till nationell biblioteksstrategi överlämnades till regeringen den 7 mars 2019.

Lokalt perspektiv

Kävlinge har som vision att bli Skånes bästa boendekommun och aktuella prognoser pekar på att kommunen kommer att växa. Särskilt ökningen av barn och unga kommer att vara stadig i kommunen under kommande år. Många familjer har glädje av folkbibliotekens utbud och kanske lockas av möjligheten till den rika fritid som en välhållen folkbiblioteksverksamhet kan erbjuda. Att de kommunala skolbiblioteken fått många utmärkelser för sitt arbete de senaste åren kan även locka nya familjer att välja en kommunal skola i kommunen.

I linje med den nationella samhällsutvecklingen kommer även andelen utrikes födda att öka. Det talas redan idag många språk i kommunen och det ökande antalet personer med annat modersmål än svenska ställer förändrade krav på bibliotekens utbud och medieförsörjning.

Utbildningsnivån i Kävlinge ligger ungefär i nivå med snittet för både Skåne och riket, eller till och med lite över. En hel del studerande vid högre utbildningar i Malmö och Lund bor i kommunen och förväntar sig god service av sina lokala folkbibliotek och uppskattar möjligheten att sitta i lokalerna och studera. Det gäller generellt även de med egna, mindre företag som behöver tillgång till den service och den kontorsplats som ett folkbibliotek med kompetent personal, väl anpassade lokaler och relevanta stödfunktioner kan erbjuda.

Folkbiblioteken i Kävlinge

Kävlinge kommun har för närvarande två folkbiblioteksenheter, en i Kävlinge och en i Löddeköpinge. Verksamheten leds av en bibliotekschef och är organiserad under Arbetsliv och Fritidsnämnden. Biblioteken erbjuder sedan 2012 självservice utöver de bemannade öppettiderna, ett koncept som i Sverige kallas för Meröppet. Detta uppskattas i alla marknadsundersökningar och beskrivs som mycket positivt av användarna.

Biblioteken i Kävlinge samarbetar med bibliotek över hela Sverige gällande främst mediedelning, så kallat fjärrlån. Särskilt samarbete, även inom andra områden än medier, förekommer mellan biblioteken i Skåne och delregionalt samarbete finns med biblioteken i Staffanstorp, Svedala, Burlöv och Lomma. Inom kommunen sker samverkan med kultursamordnare och föreningar och studieförbund. Biblioteket har etablerade samarbeten med SFI/ lärcentrum, förskola, skola, äldreomsorg/ hälsofrämjande enheten, BVC och Familjehuset.

Skolbiblioteken i Kävlinge

Skolbiblioteket är en del av utbildningsväsendet och sorterar i Kävlinge kommun under Utbildningsnämnden. Alla kommunala grundskolor i Kävlinge kommun har egna skolbibliotek och samtliga har tillgång till fackutbildade bibliotekarier.

Skolbibliotekets grundläggande uppgifter omfattar bland annat att främja skolans utbildningsmål, skapa läslust samt att träna eleverna att kritiskt värdera och använda

information från olika källor. Skolbibliotek gynnar åsiktsfrihet och delaktighet i ett demokratiskt samhälle. Skolbiblioteken är också lärarnas primära biblioteksresurs för stöd och pedagogiskt samarbete med skolbibliotekarien i fråga om undervisningen.

Skolbiblioteken styrs av skollagen som anger att eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek (2 kap. 36 § skollagen (2010:800)). Läroplanen för grundskolan lägger stor vikt vid bland annat informationssökning, källkritik och läs- och språkutveckling. I läroplanen fastslås även rektors ansvar för skolbiblioteken.

STRATEGISK INRIKTNING

Vad ska biblioteksverksamheten i Kävlinge kommun sträva efter de närmsta åren? En analys av nuläget, både lokalt och nationellt, har genomförts under hösten 2019. Analys och problematisering finns närmare beskriven i den utredning som kopplar till denna version av biblioteksplanen. Nulägesanalysen har lett fram till ett par särskilda fokusområden som biblioteken i Kävlinge kommun behöver stärka sin verksamhet och kompetens kring kommande period:

Medarbetaren

Den viktigaste bäraren av biblioteksuppdraget är medarbetaren. Arbetet bottnar i relationen med användaren och genom professionalism och engagemang skapas förtroende mellan bibliotek och människor. Ett nyfikat förhållningssätt och ett ständigt lärande är en del av den moderna rollen som biblioteksmedarbetare.

Ambitionen är att biblioteksmedarbetare i Kävlinge kommun ska ha den utbildning och de förutsättningar och mandat som behövs för att kunna agera serviceinriktat och problemlösande. Alla medarbetare ska därför ha generell bibliotekskompetens men kan utöver det också kunna vara specialister inom ämnesområden, målgrupper eller metodik. Att bidra till att den egna kompetensen kommer fler till del, liksom att ta ansvar för den gemensamma helheten är en bärande del av medarbetarskapet. Personal på biblioteken i Kävlinge kommun ska kunna möta alla besökare och deras skiftande behov med trygghet i uppdraget, värme och mod.

Användaren

Biblioteket ska vara användarens och utvecklas av användaren. För att värna den demokratiska processen behöver biblioteken hitta nya sätt att säkerställa att tjänster produceras med kvalitet och effektivitet enligt invånarnas uppdrag.

Ambitionen är att allt som sker på biblioteken i Kävlinge kommun ska göras med användaren i fokus, strävan ska vara att bli en relevant verksamhet för fler. Samarbeten är en viktig del av den användarorienterade utvecklingen men biblioteket ska även lära känna sina egna användare. Detta kan ske genom att användarna tillåts påverka utformandet av verksamheten men också genom exempelvis systematisk kartläggning, fokusgrupper, dialog och undersökningar. Kompetens behövs på nya områden samt mandat att förändra gamla rutiner.

Uppdraget

Såväl skol- som folkbibliotek har en tydlig och högt prioriterad uppgift i att arbeta med litteratur i olika format, samtal om litteratur, samtal om samhällets utveckling, läsinspiration, stöd i lärande samt vägledning i språk och samhällsdeltagande. Främjande av demokrati och fri åsiktsbildning ska genomsyra programverksamhet och mediearbete. Bibliotekets verksamhet är för alla och det innebär att alla besökare, oavsett läsförmåga, läsförståelse eller språkbakgrund ska ha god tillgång till bibliotekets verksamhet och erbjudas möjlighet vara med och utforma den.

För att kunna erbjuda detta måste bibliotekets kärna vara tydlig, men i ständig rörelse. Löpande lokal områdesbevakning är ett sätt att hålla basverksamheten relevant för

användarna. Men biblioteket behöver även bygga in flexibilitet och lyhördhet inför snabbt förändrade behov i samhället. I egenskap av offentliga förvaltning ska biblioteket förhålla sig professionellt och behovsriktat gentemot samhället. Detta ska vara tydligt, såväl för medarbetare som för användare.

Platsen

Biblioteket är en lugn mötesplats men det är också en plats för samtal och för utforskande. Aktiviteter, i synnerhet för barn, måste få ta plats och höras i biblioteksrummet. Samtidigt måste biblioteken erbjuda tysta, lugna miljöer för studier, läsning och eftertanke. Lokalerna behöver dessutom vara tillgängliga och utgå från universell design i sitt grundutförande för att möta och inkludera personer med funktionsvariation. Föreningar och privatpersoner ska uppmuntras och beredas möjlighet att använda bibliotekens utrymmen för träffar, studier, föreläsningar och liknande för att skapa en relevant verksamhet på det lokala planet.

För att klara detta ska bibliotekslokalerna vara moderna, tilltalande och funktionella samt erbjuda möjlighet till zonindelning och avgränsning. Tjänster som Meröppet ska kunna användas effektivt och självständigt av användarna för att hjälpa till att skapa balans och variation i ljud- och aktivitetsnivå under dagen.

UTVÄRDERING OCH REVIDERING

Biblioteksplanen bör betraktas som ett strategiskt dokument i vilken verksamheten hämtar stöd i arbetet och med de mer konkreta aktiviteterna kopplade till sektorns verksamhetsplan. En årlig intern uppföljning sker i samband med arbetet med verksamhetens årliga kvalitetsrapport samt SCB:s Medborgarundersökning.

Biblioteksplanen löper 4 år och aktualiseras och revideras i samband med en ny mandatperiod, men ska även kunna revideras vid större förändringar i förutsättningar och inriktning av uppdraget. Arbetet med att regelbundet aktualisera och revidera den kommunala biblioteksplanen bör även betraktas som ett konstruktivt sätt att förankra och sprida kunskap om bibliotekets roll i kommunen.

Utvärdering och revidering av planen bör ta utgångspunkt i några nedan uppställda, övergripande frågeställningar:

Är biblioteksplanen rätt utformad? Det vill säga, har struktur och innehåll varit relevant och i rätt omfattning? Skulle biblioteksplanen ha varit mer specifik, eller mera övergripande? Innehållit fler, eller färre, delar?

Är biblioteksplanen ett levande dokument? Det vill säga, har biblioteksplanen hållits aktuell i medarbetarnas arbetsvardag? Har innehållit varit välkänt och känts relevant i det dagliga arbetet? Har biblioteksplanen bidragit att göra bibliotekens arbete mer känt bland allmänheten?

Är bibliotekets verksamhet i linje med vad biblioteksplanen säger? Det vill säga, har biblioteken arbete legat i linje med den strategiska riktning som biblioteksplanen pekat ut? Har de centrala uppdrag som biblioteksplanen identifierar utförts?

Är biblioteksplanen i linje med aktuell omvärldsanalys? Det vill säga, har en aktuell omvärldsanalys tagits fram i anslutning till revideringen och ger den någon vägledning kring planens innehåll och behov av förändringar av bibliotekens strategiska inriktning för kommande period.